

Müze

Hırsızlıkları

Salim AYOZAN

Anada
bir

Anadolu'da müzelerden eser çalma olaylarının bu yakınlar-
da arttığı görülmektedir. Aslında bu bir artış değildir.
Uygulanmakta olan müzecilik sisteminin doğal bir sonu-
rudur. Başka bir anlatımla, bu olaylara, kültürel eserlerin için-
de saklandıkları yerlerin koşulları neden olmaktadır. Burada
belirtilmesi gereken önemli bir nokta müzelerden eser çalma
olayları ile Banka soygunculuklarının sonuçları yönünden ayrı
ayrı şeyler olduklarıdır. Bankadan çalınan paralar hâlen mev-
cut banknot matbaasında basılmaktadır. Rasyonel ve çok iyi dü-
zenlenmiş bazı önlemler bu soygunların sonuçlarını çok hafif-
letebilir. Fakat müze hırsızlıklarının sonuçları, üzerinden gün-
ler ve yıllar geçtikçe kendini daha ağır olarak duyuracaktır.
Çalıntı müze eşyasının yerini doldurmaya mantıkça olanak
yoktur. Bu bakımdan müze hırsızlıkları üzerinde olağanüstü
bir titizlikle durulması gerekmektedir.

Son 15 - 20 yıl içinde yurdumuzdaki müze sayısında hızlı
bir artış olmuştur. Ancak bu artış, baraj, fabrika, okul ve ki-
taplık sayısı artışına benzememektedir. Çoğu eski Kültür mer-
kezlerinin yakınında inşa edilen bu 4 duvar bir tavan ve bir
gardiyan müzeleri, eşyanın hem konservatif ve hem de güven-
lik yönünden geleceğini sağlamaktan uzaktır. Örneğin soygun-
ların yapıldığı Geyre köyü içindeki Aphrodisias müzesi ve Gor-
dion Müzesini soyamak için uzunboylu ve ustaca düzenlenmiş
planlar gereksinmez. Ayrıca korunma koşullarının son derece-
de zayıf oluşu bir soygun düşüncesini de motive edecek fak-
tör olmaktadır. İster müzelerden çalınarak getirilsin, ister me-
zar ve tümülüsler soyulsun Türkiye'den götürülecek kültürel
mallara, insanı bu işe cesaretlendirecek miktarda paralar
ödenmektedir. Artık bugün Türkiye'de soyulmadık mezar ve
Tümülüs kalmamıştır. Arta kalanlar ise Kamu'ya ait kültürel
mal olarak bu küçük çaplı müzelere konulmaktadır.

Avrupa'da ve Amerika'da küçük büyük her kentin kendi-
ne özgü bir müzesi olabilir. Bu, oradaki koşullar için uygun-
dur. Fakat Anadolu'muzun yerleşme durumu bu niteliğe uy-
maz. Avrupa şehirleşmesinde küçük şehirlerin birbirine kay-
naması (Conurbation) doyma noktasına gelmiştir. Fakat Ana-
dolu'da aralarında geniş boş alanlar bulunan kasabalar bile
kır yerleşmesi havasındadır. İçinde paha biçilmez kültür ha-
zineleri bulunan bir kasaba müzesi geceleyin, o kasabanın ta-
şdığı ıssız تنها kır havasına girmektedir. Örneğin yolculuk-
larda otobüsünüz veya arabanız büyücek bir kasabada dursa
ve biraz içlere doğru gitseniz sizi vahşi bir sessizlik karşılar.
Eski yerleşme merkezleri yakınındaki müzelerin durumu bun-
dan da daha zordur. İşte baha biçilmez diye nitelendirdiğimiz
kamu mallarımız geceleyin böyle bir tenhalık içine gömülme-
tedir. Bu durum son olaydaki bekçi daha somut sözcüklerle
anlatmıştır. «Ben, birkaç kişinin müzeyi soymakta olduklarını
anladım; ama ne silâhım vardı ve ne de gücüm onlarla çatış-
mağa müsait değildi.» ve bu, işte Anadolu'da mevcut sayısı 50
60'ı bulan muhdus müzeler için değişmez cümle olmak niteli-
ğindedir. Bu durumdaki bir bekçiyi sorumlu tutmak bilmem
vicdanlara elverir mi? Şu halde sorumlu kalmamaktadır. Bu
durum ise kültürel mallarımızın 40'ar ellişer yok olmasına ne-
den olmaktadır. Aynı koşulların aynı sonuçları doğuracağı ku-
ralını, diğer korunaksız binalara uygulamak için ne gibi bir
sebeap gösterebiliriz?

Topkapı Sarayındaki güvenlik örgütlenmesi nasıldır? Bura-
sı büyücek bir kasabanın sahip olduğundan daha kalabalık bir
güvenlik kadrosuna ve kademeli bir emniyet tertibine, otomat-
ik ihbar sistemine sahip olunca en gözü pek soyguncu bile
kendini bile bile ölümün kucasına atmamaktadır. Halbuki so-
yulan yerlerdeki eserler «Armut piş, ağzıma düş!» denilecek
bir sistem içinde bulunmaktadırlar. Konuya biraz daha yakın-
dan eğilirse, bu tip müzelerde vitrin içinde saklanan teşhir
eşyasının bulundurulmasının müzecilik tekniği yönünden de
sakıncalı olduğu kanısına varırız. Çünkü ısı, nisbi nem, don,
toz, toprak ve ışık koşullarının kontrol ve kaydını gerektiren
olanakları bu yerlerde sağlayamayız. Maddi güven de olmayın-
ca bunlar bile bile mahkûm edilmiş olmaktadırlar.

Sözü edilen bu binalarda ve bahçelerde ancak büyük çaplı
taş ve maden eserleri müzeolojik koşulları sağlayarak teşhire
sokmak yararlıdır. Fakat yükte hafif, bahada ağır vitrin obje-
leri ise büyük müzelerin her yönden koşulları sağlanmış müze
depolarında saklanmak gerekir. Bu küçük müzelerin vitrinle-
rinde de, depodaki eserlerin iyi elemanlara yaptırılmış tam
cesametteki kopyaları konularak geziciye bir fikir verilebilir.